

WILLEM PIETERSZ. BUYTEWECH
1591 — 1624
DOOR DR. E. WIERSUM

NOG in den catalogus van het museum Boymans van 1916 wordt ons medegedeeld, dat Buytewech omstreeks het jaar 1570 geboren zou zijn.

Sinds evenwel in de laatste jaren een vier- of vijftal schilderijen van dezen grooten Rotterdamschen artiest bekend geworden of nagenoeg met zekerheid aan hem toegeschreven is ¹⁾, kon dit vroege geboortejaar moeilijk meer gehandhaafd blijven. Met de vakgeleerden toch aannemende, dat deze schilderijen tusschen 1608 en 1618 ontstaan zijn, zou men, indien dit geboortejaar het juiste ware geweest, den schilder, toen hij deze meesterwerken schiep, veertig à vijftig jaren hebben moeten geven. Dit bleek nu wel ten eenenmale onmogelijk.

Deze „geselschappen van juffrouwen en heeren”, uitgelaten tot op het dolle af, zouden geschilderd zijn door een veertiger, die reeds bedenkelijk naar de vijftig liep? Het was inderdaad moeilijk aan te nemen.

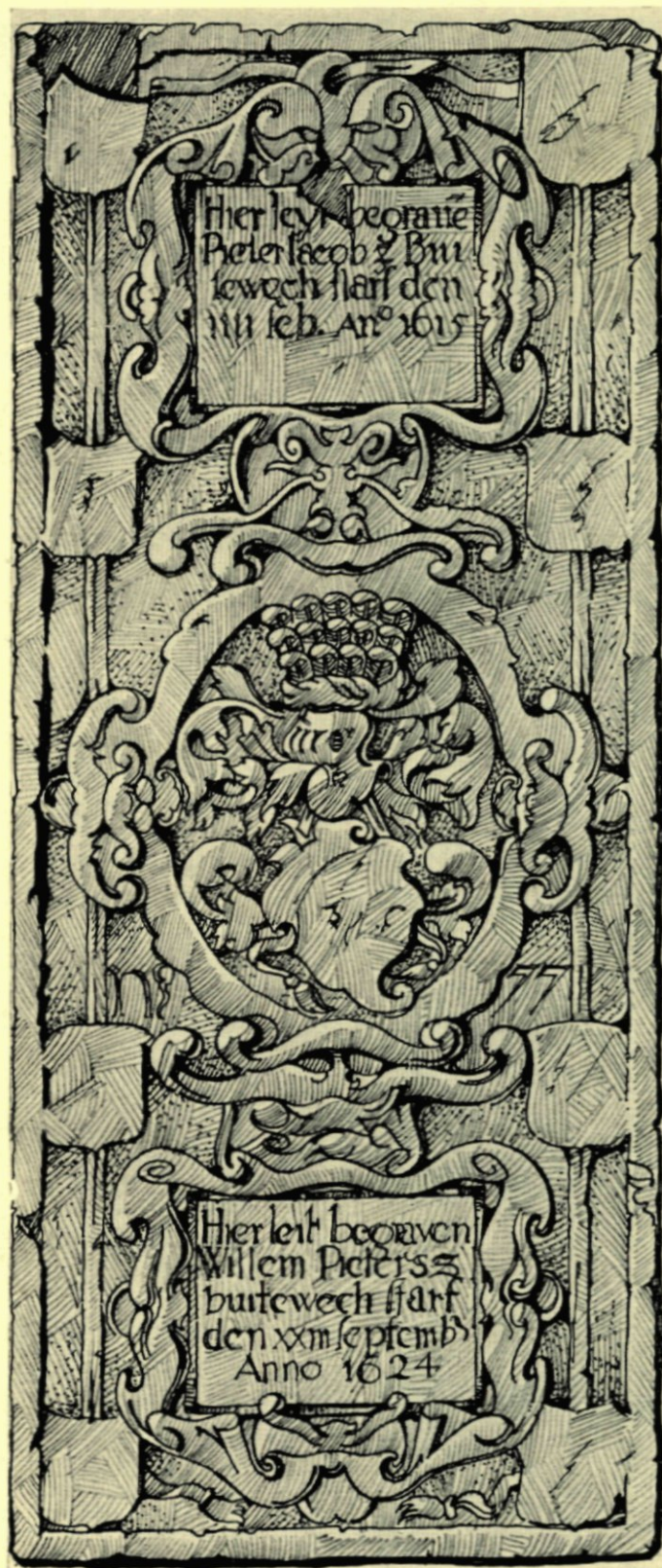
Een man van laat ons zeggen middelbaren leeftijd, die den alsem van het ouder worden ook maar even heeft geproefd, zal, als hij zijn hart jong heeft gehouden, nog volop van de luchthartigheid, de speelschheid, de heerlijke onbezonnenheid der voorgestelde figuren kunnen genieten, maar ze zelf nog op doek te brengen, daartoe zal hij vermoedelijk niet meer in staat zijn. Zij dragen zoo duidelijk het cachet, ontsproten te zijn aan het palet van een onbezorgden geest in 's levens opgang, dat Buytewech's geboortejaar wel een heel eind verder vooruitgeschoven moest worden.

Van die meening was ook de heer F. Schmidt Degener, de vorige directeur van het museum Boymans, die in een onderhoudend krantefeuilleton en in den nieuwen catalogus van het toen nog onder zijn beheer staand museum het geboor-

1) Door Prof. W. Martin in een opstel in Oud-Holland, 1916, blz. 197.

8. VROOLIJK GEZELSCHAP, DOOR WILLEM PIETERSZ. BUYTEWECH, IN HET MUSEUM BOYMANS

ZEKKINDE
ST. LAURENS
KERKE
ROTTERDAM

HOOFDMATEL:
15x200 c. m.

OPGEWITTEN DOOR
IR. M. C. A. MEISCHKE, B. I.

9. GRAFZERK VAN WILLEM PIETERSZ. BUYTEWECH
Naar een teekening van Ir. M. C. A. Meischke

juisten datum", zoo klaagde hij, „zullen wij echter nooit te weten komen". Zijn voorspelling is niet uitgekomen, de datum is wel degelijk bekend geworden, al is het dan ook een andere, dan hij zich had voorgesteld. Toen de eerbare Willem Pietersz. Buytewech, schilder, „sieckelyk van lichaeme ende in sijn stoel zittende", 16 September 1624¹⁾ zijn testament maakte, had hij blijkbaar reeds een voorgevoel van zijn naderend einde; precies een week later, den 23en September, blies hij den laatsten adem uit. Zijn grafschrift in de Groote kerk, waar hij met zijn vader onder dezelfde zerk begraven ligt, Trans 77, wijst het onmiskenbaar uit: „Hier leit begraven Willem Pietersz. Buitewech, starf den XXIII September anno 1624".

Den 4den Januari van het volgende jaar 1625 werd zijn zoon Willem gedoopt; de eigenaardige, slordige redactie van de doopakte schijnt verband te houden met de omstandigheid, dat de doopeling een posthuum kind was.

Laat ons nu eerst nagaan, waar de schilder te Rotterdam geboren en gestorven is, gewoond en gewerkt heeft.

Toen Jacob Stoffelsz. in 1581 met Judith Willems trouwde, woonde hij op de Hoogstraat, zij op het Steiger. Het ouderlijk huis van den bruidegom zal wel het huis geweest zijn, dat stond binnensdijks op de Kralinger sluis in 't Oostvierendeel. Hij en zijn broeder Engelbrecht Christoffelsz. verkochten 25 Februari 1585 twee derden van den halven eigendom van dit huis aan hun zwager Hubert Barentz. (Hoogewerff), getrouwd met hun zuster Adriaentgen Christoffels. Als Adriaentgen vóór haar man zonder kinderen overlijdt, zullen de beide broeders het huis weer voor denzelfden prijs moeten overnemen „ende zullen mede ingevalle 't selve geschiet, de voornoemde Engelbrecht off Jacob, die van henlieden 't voorzegde huys alsdan aenvaerden ende besitten zal mogen, gehouden zijn mede aen hemlieden te nemen de cramerie ende neringhe van dien, zulcx die alsdan wesen zal ende dat tot zeggen van mannen ende luyden hen dies verstaende, dewelcke kramerie ende neringe dezelve die die

1) Niet 1625, zooals Haverkorn van Rijsewijk verkeerdelijk gelezen heeft. Notaris W. Jacobs. Not. Archief nr. 61, blz. 507. Zie Oud-Holland IX, 56 vlg. en XXIII, 163.

aenneemt, gehouden zal zijn te betalen met gereeden gelde. Alles zonder fraude". Den laatsten Juli 1586, toen Adriaentgen en ook Engelbrecht reeds overleden waren, nam Jacob Christoffelsz. het huis op de genoemde voorwaarden over.

Dit huis met winkel bleef het familiehuis. Het heette van ouds Amsterdam en had als protocolnummer 381. Na den dood van Judith Willemsdr. werd het in 1630 verkocht, omschreven als het huis op de Kralingersluis aan de noordzijde van den Middeldam, belegen van Vranck van Amerongen aan de oostzijde ¹⁾. Dit belendende huis heette „t Liggende Hart" en was 7 Mei 1625 door Vranck van Amerongen gekocht. Judith's zoon uit het eerste huwelijk, de vettewarier Stoffel Jacobsz. (Langerbeen), werd nu alleen eigenaar.

Judith Willems echter was er sinds lang uitgetrokken. In den eersten tijd van haar tweede huwelijk met Pieter Jacobsz. is zij er vermoedelijk blijven wonen, zoodat ook de schilder er in geboren zal zijn. Doch den 17den April 1613 kocht haar tweede man een huis aan de noordzijde van de Blaak voor f 4000. (Gifteboek blz. 382 en Schuldboek). Hier in dit huis zal Pieter Jacobsz. Buytewech, de vader van onzen schilder, in 1615 overleden zijn. Zijn moeder Judith Willems is er ook na haar spoedig gevolgde derde huwelijk met den 57-jarigen stuurman Huybrecht Michielsz. Punt ²⁾ gevestigd gebleven, zij overleed er 22 April 1630 „op de Blaeck bij Gerrit Jansz. afslaeger", zooals in het Weeskamerregister staat. Twee uren werd zij beluid en aan kerkerechten werd niet minder dan 27 gulden en 7 stuivers betaald. Zij werd begraven naast haar tweeden man en hun zoon, den schilder, onder een afzonderlijke zerk Trans 76, waarvan het opschrift nog goed leesbaar, het wapen echter uitgehouwen of uitgesleten is ³⁾.

24 Juli 1630 ging dat huis aan de noordzijde van de Blaak, met pakhuis en erf „de Vissers" genaamd, „daerinne de

1) Gifteboek 20 November 1544, 25 Febr. 1585 blz. 239, 31 Juli 1586 blz. 417, 20 October 1605 blz. 555 en 24 Juli 1630 blz. 249.

2) Haar derde man, Huybrecht Michielsz. Punt stierf 25 November 1635, oud zijnde 77 jaren en werd begraven in de Groote kerk, Trans nr. 136. 3) Huwelijksvoorwaarden voor notaris Symons 23 Juli 1615, XIX, 400; Zie over de familie Punt een akte van notaris Willem Jacobs 7 April 1632 blz. 30 Notarieel Archief 70.

voorsegde Jutgen Willems overleden is", eveneens in handen van Stoffel Jacobsz. over.

Pieter Jacobsz. Buytewech, hoofdman van het kramers- of St. Nicolaasgilde, vettewarier en kaarsenmaker ¹⁾, had, voordat hij zich op de Blaak vestigde, 10 Mei 1603 (Gifteboek blz. 114) reeds twee huizen naast elkaar gekocht aan de westzijde van de Lombardstraat voor *f* 1300, waarschijnlijk als geldbelegging of om zijn in een desolaten boedel gestoken kapitaal te sauveeren. Na zijn dood verkocht zijn weduwe ze spoedig weer, 8 Aug. 1616, (Gifteboek blz. 814) voor de som van *f* 1000.

De schilder zelf heeft na zijn terugkomst uit Haarlem in den Oppert gewoond aan de westzijde, in het huis, waar het Groene Wout uithing naast Yperen. Hij kocht dat 21 Juni 1618 voor de som van *f* 4100. Daar heeft hij zijn laatste levensjaar doorgebracht, daar maakte hij 16 Sept. 1624, zijn testament, daar werd hij ruim een week later uitgedragen. Aan de noordzijde had hij daar tot buur gehad den ouden kerkmeester Willem Letterhuys, aan de zuidzijde den goudsmid Claas Willemsz. Zijn weduwe, geassisteerd met haar broeder Vranck van Amerongen, verkocht het huis 20 Mei 1627 voor de som van *f* 3800 (Gifteboek blz. 563).

Waarom trok de jonge Willem Buytewech naar Haarlem? Wel, vermoedelijk als zoovele andere schilders om daar, waar de gelegenheid zich het gunstigst voordeed, het schilderen te leeren. In 1612 zal hij in de Spaarnestad gekomen zijn. Dan treedt hij daar toe tot het St. Lucasgilde, althans volgens een lijst, die waarschijnlijk uit het oude verloren gegane gilderegister is overgenomen.

Daar vond hij ook zijn bruid, Aaltje Jacobs van Amerongen, een Haarlemsche schoone, met wie hij 10 November 1613 in het huwelijk trad. Daar liet hij ook, als gelukkig vader, zijn eersteling doopen, naar zijn vader Pieter genaamd. Bij den doop, die 10 Maart 1615 plaats had, waren getuigen van moederszijde Marie Jacobs (van Amerongen) met Reynier Corens (haar man?) en van vaders zijde Hillegont Gerrits, de vrouw van zijn stiefbroer Stoffel Jacobsz.

1) Zie de akte van 16 Maart 1606 bij Jacob Duyfhuysen, blz. 77 Notarieel Archief 30.

Naar alle waarschijnlijkheid is zijn eerstgeborene hem spoedig weer ontvallen, daar deze verder nergens wordt aangetroffen en het tweede kind, een dochter, eveneens naar grootvader Pieter, Pieternelletje benoemd wordt.

In de laatste week van Augustus 1617 wordt te Rotterdam „de soon van Wilm Pieters” begraven. Is dit des schilders zoon, dan moet deze reeds in den zomer van 1617 weer te Rotterdam gevestigd zijn geweest. Daarmede zou overeenstemmen, dat zijn zwager Jan van Amerongen ook uit zijn naam nog hetzelfde jaar 29 Dec. 1617 een huis te Haarlem verkocht, dat zij blijkbaar samen daar hebben bezeten en waarin Buytewech wellicht gewoond zal hebben (aan de Oude gracht). Dit is des te meer waarschijnlijk, daar het beledende huis in bezit was van zijn beide andere zwagers Willem en Vranck van Amerongen.

Zooals gezegd sterft Willem Buytewech 23 September 1624. Wij hopen dan in zijn boedelinventaris allerlei werken van hem aan te treffen, vele bijzonderheden te hooren over zijn atelier, over de schilderijen, die hij van andere meesters bezat enz. enz., doch worden daarin ganschelijk teleurgesteld. Van zijn weduwe, van zijn kinderen, van zijn zwagers aan beide zijden vernemen wij alles wat we maar willen weten, maar van zijn werk wordt met geen enkel woord gerept.

Over de boedelscheiding heeft Haverkorn van Rijsewijk ons reeds het een en ander meegedeeld. Ook over de oneenigheden, die er ontstonden tusschen des schilders weduwe Aaltje van Amerongen en zijn moeder Jutgen Willems¹⁾.

Van de kinderen is nog wel het een en ander te melden. Dat de doop van drie hunner niet gevonden is, zal wel daaraan liggen, dat de ouders deze remonstrantsch hebben laten doopen en deze registers verloren zijn gegaan. Zooals wij zagen, is Pieter, de oudste zoon, waarschijnlijk vroeg gestorven. Pieternelletje, de oudste dochter, geboren te Rotterdam, trouwde 13 April 1637 met den weduwnaar Jacob van den Brouck, wonende in het Hang; Jacob, de tweede zoon, trouwde voor Burgemeesteren 7 April 1643 met

1) Zie ook het testament van Jutgen Willems, voor notaris Willem Jacobs gepasseerd 1 Nov. 1627, blz. 465. Inv. notarieel archief 65.

Annitje Tielmans, terwijl Lysbeth 21 Mei 1645 dit voorbeeld volgde door, eveneens voor Burgemeesteren, in het huwelijk te treden met Hubrecht Jacobs van der Sloot.

Jacob Buytewech kocht als garentwijnder, 8 Mei 1645 een huis aan de Botersloot en verkocht dat 5 Maart 1668 als branderij. Hij is nog in leven in 1676, dan verkoopt hij het vaderlijk graf, doch daarna zijn wij zijn spoor bijster¹⁾.

Willem, de jongste zoon, bleef ongetrouwd, hij was, zooals bekend, eveneens schilder, en overleed in 1670 wonende in de St. Jacobsstraat. Van den insolventen boedel, dien hij naliet, is helaas ook geen inventaris gevonden kunnen worden²⁾.

Toen de moeder Aaltje van Amerongen 25 November 1655 haar testament maakte voor notaris G. van der Hout, waren haar beide dochters reeds gestorven en benoemde zij als voogden over de kinderen van deze haar beide zonen Jacob en Willem, hoewel de laatste nog minderjarig was.

Ook in den boedel van Stoffel Jacobsz., den halfbroeder van onzen schilder, is geen enkel schilderij van hem aange troffen. Stoffel trouwde 21 September 1611 met Hillegont Gerrits, jongedochter geboortig van Gouda, wonende beiden op de Hoogstraat. Hij overleed in Juli 1640. De weduwe van den vettewarier-kaarsenmaker bleef, ook na uitkeering aan de kinderen van een bedrag van f 10.000, blijkbaar met een rijken boedel en drie huizen aan Hoogstraat, Blaak en Visschersdijk achter³⁾, doch van een schilderij van haar zwager wordt niet gerept.

Evenmin is in den boedel van den kruidenier Vranck van Amerongen, een anderen zwager van den schilder, eveneens uit Haarlem naar Rotterdam getrokken, van diens werk iets gevonden. In zijn huis op de Hoogstraat vroeger 't Liggende Hart geheeten doch door hem verdoopt in De Suyckerkist, had Van Amerongen sinds Mei 1625 een florissante kruid-

1) Gifteboeken 8 Mei 1645, fol. 157 en 15 Mei 1648 fol 119vo, Grafboek nr. 514, Trans 77. Hij was voogd over Symon du Bois, die 22 Dec. 1661 uit de voogdij ontslagen werd. Inv. Weeskamer 821. Zie ook Bredius, Künstlerinventare I, 222. 2) Zie Rekening van den 200sten penning 1672 fol. 359 vo. 3) Register van contracten 1625-1643 Rechterlijk Archief, 24 Mei 1631 en 17 Mei 1642.

nierszaak, doch noch uit de akte betreffende zijn eerste huwelijk met Elisabeth Hasendonck, noch uit die betreffende zijn tweede met Pieterella van Dam, een zuster van den Goereeschen burgemeester, is een spoor van de schilderkunst zijns zwagers aangetroffen¹⁾. Alleen bevond zich in zijn huis, reeds voordat hij het kocht, een tafereel of schilderij „de diluvie (déluge?) genaemt”, dat door Willem Buytewech als vroegere buurmanszoon geschilderd kon zijn, maar zekerheid bestaat hieromtrent in geen deele. In de volgende gift van 5 September 1640 wordt het schilderij niet meer genoemd.

Zijn eigen familie scheen dus geen schilderijen van hem te bezitten. Vele zal hij trouwens in zijn korte leven niet gemaakt hebben en van deze is blijkbaar geen enkel gesigneerd. Dat zal wel de oorzaak zijn, dat in Rotterdamsche boedels geen werk van hem is aangewezen en dat het nog toe alleen aan Dr. Bredius is mogen gelukken, in den boedel van den schilder Johannes van de Cappelle naast een portefeuille met 86 teekeningen en een aantal schetsen ook een schilderij van Willem Buytewech, „een gezelschap” te signaleeren. Het was ook deze kunstgeleerde, die er ons opmerkzaam op maakte, dat een inwoner van Haarlem in 1673 een landschap bezat „met beelden van Buytewegh soo men meent”²⁾.

Nu Willem Buytewech's sterfjaar en -datum vast staan en deze weldra driehonderd jaar geleden zullen zijn, mag meteen wel de vraag gesteld worden: hoe zullen wij zijn nagedachtenis op zijn sterfdag een gepaste hulde brengen, hoe zullen wij hem, den op één na grootsten Rotterdamschen schilder, naar waarde herdenken?

Hoewel hij reeds met een straatnaam bedacht werd, is er nog alle keus. We weten waar zijn geboortehuis stond op de Hoogstraat (tegenwoordig nr. 245), eveneens kennen wij de

1) Weeskamer Archief nr. 323 fol. 139 en fol. 153 vo. Testament voor notaris Adraen Kieboom 18 Dec. 1638 en voor Gerrit van der Hout 3 Sept. 1640, huwelijksvoorwaarden voor notaris Vrank Jacobsz nr. 428 blz. 254, 24 Mei 1640. 2) Oud-Holland X, 34, 37 en 38 en Bredius, Künstlerinventare IV, 1136. De verder in dit laatste werk V, 1636 en 1641 en in Oud-Holland XII, 146, 147 en 149 genoemde Willem Buytewech is de zoon.

plek, waar hij in den Oppert gewoond en gewerkt heeft en gestorven is (tegenwoordig nr. 113). Wat let ons dus om in één van beide door een passenden gevelsteen den voorbijganger op Rotterdam's begaafden zoon opmerkzaam te maken?

En verder kunnen wij een bezoek brengen aan zijn graf in de Groote kerk Trans nr. 77, niet ver van den ingang tegen het koorhek aan en een krans neerleggen op de zerk, als een dankbare hulde van hedendaagsch Rotterdam. Dat zou tevens voor velen, die anders niet in de St. Laurens plegen te komen, nog eens een aanleiding kunnen zijn, om zich te overtuigen wat een pracht van een gebouw wij in die Groote kerk bezitten.

Maar beter nog, veel beter zou het zijn om onze stadgenooten meer bekend te maken met zijn leven en werken. Het eerste heb ik in dit artikel trachten te doen, maar het tweede zou gedaan moeten worden door voordrachten en geschriften van vakgeleerden. En dan ten slotte het allerbest door een tentoonstelling van zijn werken in te richten. Wat Boymans van zijn grafisch werk zelf bezit, is nog niet bijster veel, maar zeker zou deze voorraad door bruikleen tijdelijk kunnen worden aangevuld. Wellicht zou het dan ook mogelijk zijn, om naast het Rotterdamsche doek de andere schilderijen te hangen, die thans door de deskundigen als zijn werk beschouwd worden. Maar dit alles zal te zijner tijd gereedelijk aan de directie van ons Museum kunnen worden overgelaten. Zij zal zeker den besten weg weten te vinden, om te bereiken, dat velen in de gelegenheid gesteld worden van Buytewech's heerlijke kunst te genieten.